



DET KONGELIGE
KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENT

Prop. 81 L

(2023–2024)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i valgloven
(offentliggjøring av valgresultater
og valgdagsmålinger på valgdagen)

Innhold

1	Hovedinnholdet i proposisjonen	5	6	Andre lovendringer	19
			6.1	Samtykke fra kandidat ved suppleringsforslag	19
2	Bakgrunnen for forslaget	6	6.2	Hjemmel til å fastsette forskrift ved omvalg etter kapittel 18	19
3	Tilgang til valgresultater før valglokalene stenger	7	7	Redegjørelse for status i oppfølging av ny valglov	20
3.1	Bakgrunn	7		Anmodningsvedtak nr. 780 (2022–2023)	20
3.2	Gjeldende rett	7	7.1		
3.3	Valglovutvalgets vurdering	8		Forsøk med to kryss i manntallet ved kommune- og fylkestingsvalg	20
3.4	Høringen	8	7.2		
3.5	Praksis i andre land	10		Samtykke fra listekandidater	20
3.6	Departementets vurdering	10	7.3		
4	Offentliggjøring av valgdagsmålinger	14	8	Økonomiske og administrative konsekvenser	22
4.1	Bakgrunn	14			
4.2	Valglovutvalgets vurdering	14			
4.3	Høringen	14	9	Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget	23
4.4	Gjeldende rett	14			
4.5	Departementets vurdering	15			
5	Overtredelsesgebyr	17		Forslag til lov om endringer i valgloven (offentliggjøring av valgresultater og valgdagsmålinger på valgdagen)	25
5.1	Gjeldende rett	17			
5.2	Valglovutvalgets vurdering	17			
5.3	Høringsinstansenes syn	17			
5.4	Departementets vurdering	18			



DET KONGELIGE
KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENT

Prop. 81 L

(2023–2024)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i valgloven (offentliggjøring av valgresultater og valgdagsmålinger på valgdagen)

*Tilråding fra Kommunal- og distriktsdepartementet 5. april 2024,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Støre)*

1 Hovedinnholdet i proposisjonen

Kommunal- og distriktsdepartementet fremmer i denne proposisjonen forslag om enkelte endringer i lov 16. juni 2023 nr. 62 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven).

Departementet foreslår å lovfeste regler om forbud mot å offentliggjøre valgdagsmålinger og

mot å dele ut informasjon om valgresultatet før klokken 21 på valgdagen. I tillegg inneholder proposisjonen to mindre lovendringer som søker å rette opp inkurier i den nye valgloven.

2 Bakgrunnen for forslaget

Forbud mot å offentliggjøre valgdagsmålinger og forbud mot å gi ut informasjon om valgresultatet før klokken 21 er temaer som ble drøftet av valglovutvalget i NOU 2020: 6 *Frie og hemmelige valg – ny valglov*. I Prop. 45 L (2022–2023) om ny valglov, varslet departementet at det skulle komme tilbake med forslag til regulering tidsnok til at de foreslåtte reglene kunne få virkning ved stortingsvalget i 2025.

Lovendringene som foreslås i proposisjonen, var på høring i forbindelse med høring av valglov-

utvalgets utredning NOU 2020: 6 *Frie og hemmelige valg – ny valglov*. Det er redegjort for denne høringen i Prop. 45 L (2022–2023). Det har ikke skjedd noe i ettertid som gjør det nødvendig å gjennomføre ny høring om disse spørsmålene. Det er derfor ikke gjennomført ny høring av disse forslagene, jf. utredningsinstruksen punkt 3-3 andre ledd tredje kulepunkt om at høring kan unnlates dersom den må anses som åpenbart unødvendig.

3 Tilgang til valgresultater før valglokalene stenger

3.1 Bakgrunn

Valgloven har siden 1995 hatt et forbud mot offentliggjøring av valgresultater før klokken 21 på valgdagen, når alle valglokalene skal være stengt. Formålet med bestemmelsen er å hindre utilbørlig påvirkning av velgerne mens valget fortsatt pågår. Forbudet er også begrunnet med et ønske om å sikre en rolig og verdig gjennomføring av valget, jf. Ot.prp. nr. 30 (1994–95).

Valgloven har ingen regler som åpner for unntak fra forbudet. Det har likevel lenge vært praksis at medier etter avtale kan få tilgang til de foreløpig opptalte valgresultatene en og en halv time før valglokalene stenger, med sperrefrist for når de kan offentliggjøre resultatene. Det foreløpige valgresultatet består av forhåndsstemmene (som telles enten dagen før valgdagen eller tidligere på valgdagen) og opptalte valgtingstemmer fra kommuner hvor valglokalene stenger tidligere enn klokken 21. Tidligere har mediene også fått tilgang til en prognose på valgresultatet fra samme tidspunkt, som ble utarbeidet av staten. Praksisen med utarbeidelse av prognose ble avvirket før kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2023. Praksisen med å gi mediene en slik tidlig tilgang har trolig bakgrunn i et ønske om å gjøre det enklere for mediene å forberede sendinger, og være klare til å rapportere hva valgresultatet viser klokken 21.

Hvordan innrapportering av valgresultater fra kommunene skjer, har endret seg vesentlig de siste 20 årene. Tidligere krevde dette mye manuell registrering og inntasting i flere ledd ettersom resultater ble rapportert, mens det i dag skjer automatisk fra kommunene registrerer resultater i valgadministrasjonssystemet EVA, til resultatrapporteringen på valgresultat.no.

Siden 2017 er det Valgdirektoratet som har gjort avtaler med medier som ønsker tilgang til valgresultater. Etter Valgdirektoratets retningslinjer kan det gis tilgang til riksdekkende nyhetsmedier eller nyhetsmediekonsern, som benytter valgdata knyttet til valggjennomføring og ikke til andre kommersielle formål.

Medier med avtale får tilgang til en teknisk løsning hvor de fra klokken 19.30 får informasjon om

resultater fra opptelling av forhåndsstemmer og løpende oppdateringer på opptalte valgtingstemmer. I denne løsningen får media også tilgang til grunnlagsdata som inneholder geografi og informasjon om kandidater.

Det har vært et økende antall medier og mediekonsern som har inngått avtale med direktoratet. I forbindelse med stortingsvalget i 2021 inngikk Valgdirektoratet avtaler med 14 medier og mediekonsern. I forbindelse med kommune- og fylkestingsvalget i 2023 ble det inngått avtale med 16 medier og mediekonsern (se oversikt i boks 3.2). Lokalaviser som inngår i et mediekonsern får videreformidlet resultater fra mediekonsernet, derfor er det totale antallet redaksjoner som har kjennskap til resultatene langt høyere enn antallet inngåtte avtaler. Det foreligger ikke oversikt over det totale antallet medier som får kjennskap til foreløpige valgresultater gjennom denne praksisen.

Mediene har ikke lov til å publisere valgresultater før klokken 21 på valgdagen. Siden 2009 har Medietilsynet ført tilsyn etter reglene i valgloven om offentliggjøring av valgresultater og valgdagsmålinger. Ved overtredelser kan Medietilsynet gi gebyr. Det har vært noen brudd på dette, men i all hovedsak har dette vært publisering rett før klokken 21. Se boks 3.1 for oversikt over de tilfellene der det er blitt ilagt gebyr på grunn av brudd på sperrefristen.

Løpende oppdaterte valgresultater er tilgjengelig for allmennheten fra klokken 21 på valgresultat.no.

3.2 Gjeldende rett

Stortinget vedtok ny valglov 12. juni 2023. Av § 21-8 fremgår det et forbud mot å offentliggjøre valgresultater før klokken 21 på valgdagen. Forbudet tilsvarer forbudet i valgloven 2002. Videre fremgår det av § 18-5 at dersom valgtinget forlenget i en kommune, utvides forbudet mot å offentliggjøre valgresultater for kommunen frem til det forlengede valgtinget er avsluttet i kommunen. Forbudet regulerer offentliggjøring av resultater

Boks 3.1 Brudd på sperrefrist for offentliggjøring av resultater

Ved brudd på sperrefristen for offentliggjøring av valgresultater kan Medietilsynet gi gebyr. Siden 2009 er det gitt gebyr i følgende tilfeller:

- 2009 (stortingsvalg): Dagbladet publiserte valgdagsmåling kort tid før klokken 21. Ble gitt et gebyr på kr 40 000.
- 2013 (stortingsvalg): Hjartdal kommune la ut en Twittermelding med resultater. Ble gitt et gebyr på kr 5000.
- 2015 (kommunestyre- og fylkestingsvalg): NRK1 ga ut opplysninger om prognose og resultat for Arbeiderpartiet elleve minutter før sperrefristen. Ble gitt et gebyr på kr 600 000, etter klage redusert til kr 300 000.
- 2015 (kommunestyre- og fylkestingsvalg): Svelvikposten publiserte resultater fra opp-telling av forhåndsstemmer på nettsidene mer enn en time før frist. Ble gitt et gebyr på kr 100 000, etter klage redusert til kr 50 000.

og omtaler ikke praksisen med å la media som inngår avtale, få tilgang til det foreløpige valgresultatet før klokken 21.

I departementets oppfølging av valglovutvalgets utredning, skriver departementet i Prop. 45 L (2022–2023) at det er behov for å vurdere bestemmelsene om tidlig tilgang til valgresultater for mediene og regulering av valgdagsmålinger i sammenheng. Departementet fremmet ikke forslag om å regulere disse problemstillingene, men varslet at det vil legge frem et lovforslag tidsnok til at en bestemmelse kan få virkning ved stortingsvalget i 2025. Departementet uttaler videre i Prop. 45 L (2022–2023) at det deler valglovutvalgets vurdering av at det er uheldig at praksisen ikke er lovfestet.

3.3 Valglovutvalgets vurdering

Valglovutvalget diskuterer praksisen med at mediene får tilgang til valgresultatet før valglokalene stenger i sin utredning, NOU 2020: 6 *Frie og hemmelige valg – ny valglov*. Valglovutvalget mener utgangspunktet må være at valgresultatet ikke skal være kjent før alle valglokaler er stengt. Dette skaper like vilkår for alle velgere og bidrar

til at alle velgere får tatt sitt valg upåvirket av valgresultatet.

Utvalget mener i tillegg at det er uheldig at praksisen med å gi media tilgang til valgresultater før klokken 21 er ulovfestet. Utvalget viser til at det ikke er fastsatt regler om hvem som kan få valgresultater. Utvalget påpeker at medielandskapet er endret, og at det i dag er vanskeligere å klart definere hvilke aktører som har behov for tidlig tilgang til valgresultater. Utvalget mener at prinsippet om likebehandling kan tale for at enten alle som ønsker tilgang til valgresultater før klokken 21, får det, eller at ingen medier får et slikt fortrinn.

Flertallet i utvalget (16 av 18 medlemmer) mener at media ikke lenger skal få tilgang til valgresultatet før klokken 21. Flertallet mener at så få som mulig bør kjenne til valgresultatene så lenge valglokalene er åpne, og at dette er viktig for å sikre at alle velgere stemmer under samme forutsetninger. Dette innebærer at hverken Valgdirektoratet eller kommunene kan gi ut opplysninger om valgresultatet før klokken 21. I tråd med dette foreslår utvalget i sitt lovforslag et tydelig forbud både mot å offentliggjøre og mot å gi ut informasjon om valgresultater før klokken 21 på valgdagen.

Mindretallet i utvalget (to medlemmer) mener at ordningen med at medier etter avtale med valgmyndighetene får tilgang til valgresultater fra klokken 19.30 på valgkvelden, bør videreføres. Disse medlemmene foreslår at avgrensningen av hvilke medier som har den tilstrekkelige seriositeten til å kunne motta valgresultater før klokken 21, kan skje ved å legge til grunn medier som dekkes av mediefridomslova. Mindretallet understreker at det ikke er kjente tilfeller av misbruk av dagens ordning. De vektlegger også at tilgangen vil gi mediene mulighet til å planlegge profilen på reportasjer og kommentarer, noe som øker kvaliteten i valgdekningen. De viser også til at tilgangen til foreløpige valgresultater gir mediene mulighet til å utarbeide egne prognoser for hele landet og for fylker og kommuner før klokken 21.

3.4 Høringen

Tre av høringsinstansene som har uttalt seg særskilt om temaet, *Askøy kommune*, *KS* og *Tana kommune*, støtter utvalgets forslag om å avvikle praksisen med at mediene får tilgang til valgresultater før klokken 21. I tillegg gir om lag 20 høringsinstanser generell støtte til utvalgets forslag, men omtaler ikke dette forslaget særskilt.

Norsk Redaktørforening, NRK, NTB og TV 2 mener at ordningen med å gi medier tilgang til valgresultater klokken 19.30 bør videreføres. De trekker frem at dette gir mediene anledning til å forberede nyheter og kommentarer før klokken 21, når valgresultatet blir offentlig. Disse høringsinstansene mener at forslaget fra utvalgets flertall er dårlig begrunnet, og at et slikt forbud kan få uheldige konsekvenser for dekningen av fremtidige valg.

NRK legger vekt på at de som allmennkringkaster og landets største mediehus har en sentral rolle i det norske demokratiet generelt og valgkampdekning spesielt, og peker i forlengelsen av dette på at en slik innskrenkning av mediernes muligheter for å dekke valget er uheldig for demokratiet. Både *NRK, Norsk Redaktørforening, TV 2* og *NTB* er av den oppfatning at forslaget vil påvirke nyhetsformidlingen om vår viktigste demokratiske prosess på en uheldig måte. *Norsk Redaktørforening* fremhever de redaktørstyrte mediene som demokratiets «infrastruktur», og mener at flertallets forslag står i sterk kontrast til skiftende regjeringers politikk om å styrke de redaktørstyrte mediernes arbeidsvilkår og mulighet for å drive journalistikk med utgangspunkt i kvalitetssikret informasjon. De mener at flertallet i utvalget ikke synes å ha tatt denne særlige samfunnskontrakten med i sine vurderinger.

NRK peker på at det er flere praktiske årsaker til at mediene bør gis tilgang til valgresultater fra klokken 19.30, og at utvalgets forslag øker faren for at det oppstår feil i formidlingen av resultater:

Både produksjonsteknisk og journalistisk er forhåndstilgang til informasjon avgjørende for å kunne presentere kvalitetssikrede tall fra kl. 21:00. Det gjelder for alle medier med umiddelbar publisering, enten det er vår store direkte sendte TV-valgkveld, eller eksempelvis alle landets store og små nettaviser. [...]

NRK mener forslaget fra utvalget vil øke tidspresset og faren for feil i mediernes rapportering av valgresultatet, særskilt fra starten av resultatformidlingen. Tidspresset innebærer også en økt risiko for større forskjeller i ulike mediers rapportering. Uppreis kommunikasjon på dette kjernetidspunktet vil kunne påvirke formidlingen av hele valgresultatet valgkvelden og i verste fall svekke tilliten til valgordningen.

Også *NTB* peker på at tilgang til valgresultater fra klokken 19.30 gir økt kvalitet på valgdekningen:

Evnen til å planlegge reportasjer, intervjuer og analyser forsterkes også betraktelig ved å kunne få tilgang til dataene fra kl. 19.30, og vi mener at dette fører til høyere kvalitet i dekningen. Dette vil kunne gå tapt dersom det ikke blir gitt tilgang før kl. 21. Det vil være en fare at økt tidspresse kan føre til flere feil i den umiddelbare rapporteringen av valgutfallet like etter at valglokalene er stengt.

Vi vil mene at særlig i disse tider – med grenseløs tilgang til informasjon – er det viktig å støtte de redaktørstyrte mediene og deres rolle i informasjonsformidlingen i det norske samfunnet. En håndsrekning vil kunne være å vise mediene den tillit de hittil har nytt godt av i forbindelse med valg. Vi tror ikke en åpning av databasen for mediene før valglokalene er stengt vil være en trussel mot frie, rettfærdige og hemmelige valg i Norge.

Norsk Redaktørforening peker på at det på flere områder gis videre konsesjoner til redaktørstyrte medier enn for allmennheten, og nevner som eksempler egne lukkede sider på domstol.no, tilgang til rettsaker som går for lukkede dører, komplette skattelister og opplysninger fra Folkeregisteret.

NRK, TV 2, Valgdirektoratet og Norsk Redaktørforening nevner medieansvarsloven som trådte i kraft 1. juli 2020, og trekker frem at denne kan benyttes for å avgrense hvilke medier som skal gis tilgang til valgresultater. *NRK* uttaler i den sammenheng:

Faktabasert og kvalitetssikret innhold er avgjørende for å bygge tillit og troverdighet til den demokratiske prosessen og valgresultatet, og her har de redaktørstyrte mediene en helt essensiell rolle. Det er derfor viktig å legge til rette for at ansvarlige redaktørstyrte medier på best mulig måte kan fylle sin rolle. Dette er også bakgrunnen for den nye medieansvarsloven som trådte i kraft i [2020]. Loven bygger på at det går et viktig og prinsipielt skille mellom redaktørstyrte medier og andre tjenester – nettopp fordi de redaktørstyrte mediene har en helt sentral rolle i et demokratisk samfunn.

Også *Valgdirektoratet* uttalte i sitt hørings svar at ordningen med å gi medier tilgang til valgresultater klokken 19.30 gir mediene anledning til å forberede nyheter og kommentarer til valgresultatet offentliggjøres, og støtter således mindretallet i utvalget. *Valgdirektoratet* trekker i sitt hørings svar frem at det er viktig å ha kriterier for å vurdere

hvem som skal gis tilgang til valgresultater. Mangfoldet i medielandskapet gjør det mer utfordrende å foreta en avgrensning, og at det også gjelder avgrensning etter medieansvarsloven.

Norsk Redaktørforening, NTB, TV 2 og Valgdirektoratet fremhever videre at mediene alltid har vært nøye med å etterleve avtalen om at ingen offentliggjøring må skje før klokken 21 og at det derfor er registrert få brudd på sperrefristen.

Medietilsynet tar ikke stilling til utvalgets forslag om å avvike ordningen, men mener at dersom noen medier skal få tilgang, må Valgdirektoratet operere med objektive og kjente kriterier for hvilke medier det skal gjelde. Videre påpeker de at de stadige endringene i medielandskapet gjør det vanskelig å fastsette kriterier for tilgang til valgresultater som står fast over tid. *Medietilsynet* kommenterer videre om medieansvarsloven er egnet som avgrensning:

Det finst ikkje noko register over media som fell inn under medieansvarslova, og tvilstilfelle må avgjerast frå gong til gong etter kriteria i paragraf 2. I innstillinga om lova skriv Stortingets familie- og kulturkomité dette: «Komiteen vil understreke at verken gjeldende mediefridomslov eller forslaget til medieansvarslov er ment som noen generell «presselov» som definerer hvem som tilhører «pressen», eller som produserer journalistikk. Målet med forslaget er i stedet å avklare de særlige ansvarsspørsmålene som oppstår ved publisering av nyheter, aktualitetsstoff og samfunnsdebatt til et publikum. Komiteen forutsetter derfor at heller ikke andre myndigheter uten videre kan henvise til denne lovens virkeområde for å avgrense regler og ordninger som skal gjelde for pressen.

3.5 Praksis i andre land

Departementet kjenner ikke til at det er noen andre land som har en praksis med å gi tilgang til valgresultatet før valglokalene stenger som tilsvarende den norske. Det er imidlertid få land som starter opptelling av stemmer før alle valglokaler er stengt, og det er dermed i de fleste land heller ikke aktuelt at noen skal få tilgang til et foreløpig resultat før valglokalene er stengt.

Eksempelvis starter hverken Sverige eller Danmark opptelling av stemmer før alle valglokaler er stengt på valgdagen. Dette gjelder også forhåndsstemmene. Valgresultatene er ikke kjent hverken for valgmyndigheter eller andre, og

det er derfor ikke grunnlag for å ha noen praksis som gir tilgang til valgresultater før valglokalene stenger.

I Finland må alle valglokaler være åpne til klokken 20 på valgdagen. Opptelling av forhåndsstemmer starter på valgdagen, og resultater publiseres klokken 20 på Justisministeriets offentlige resultat tjeneste. Etter at valglokalene stenger klokken 20 på valgdagen, starter opptellingen av stemmer avgitt på valgdagen. Resultattjenesten oppdateres med intervaller på fem minutter frem til opptellingen er avsluttet.

Finske medier som har inngått avtale med Rättsregistercentralen, kan gjennom en avgiftsbelagt tjeneste få tilgang til foreløpige resultater. Rättsregistercentralen opplyser til departementet at det ble inngått avtale med sju medier før presidentvalget i 2024. Disse mediene får tilgang til rådata av resultatene *fem minutter* før de publiseres på den offisielle nettsiden. Valglokalene stenger klokken 20.00 i Finland. Det vil si at disse mediene får tilgang til faktiske resultater fra klokken 19.55 på valgdagen. Mediene som inngår avtale, forplikter seg også til å delta i flere tester før valget for å sikre at den tekniske overføringen fungerer. Gjennom slike tester og tilgang til øvingsmateriale før valget, kan mediene forberede egne systemer for å håndtere resultater i valgdekningen. Tjenesten er ikke regulert i lov eller forskrift. Kostnaden for å få denne tilgangen avhenger av hvor mange medier som inngår avtale fordi kostnadene deles mellom de mediene som har avtale. Ved presidentvalget i 2024 var kostnaden 1 700 euro per mediehus, eksklusiv merverdiavgift.

3.6 Departementets vurdering

Departementet er enig i utvalgets prinsipielle vurdering av at valgresultater ikke skal være kjent så lenge valget pågår. At valgresultater skal være hemmelige frem til valget er avsluttet, er et sentralt prinsipp for demokratiske valg og er begrunnet i at velgere ikke skal kunne bli påvirket av valgresultater før de avgir sin stemme. Informasjonen om foreløpige valgresultater er derfor taushetsbelagt informasjon så lenge valget pågår. Departementet er enig med utvalget i at det er uheldig at det har eksistert en praksis som gir medier tilgang til valgresultater før valglokalene stenger, uten at praksisen har vært hjemlet i lov eller forskrift.

Departementet deler også utvalgets vurdering av at det med tiden har blitt vanskeligere å

sette en klar avgrensning av hvilke medier som bør kunne få tilgang til valgresultater, og hvilke som ikke bør få det. Valgdirektoratet har retningslinjer for hvilke medier som kan inngå avtale med direktoratet om tilgang, men opplever at det er stadig mer krevende å håndtere avgrensningen og vurdere hvilke medier som kvalifiserer til å få slik tilgang. Departementet er også kjent med at informasjonen om valgresultater deles innad i mediekonsern, og at antallet som har tilgang til informasjonen derfor er langt høyere enn antall inngåtte avtaler skulle tilsi.

At det har blitt vanskeligere å håndtere ordningen, handler blant annet om at medielandskapet har endret seg og blitt mer fragmentert, både når det gjelder antallet medier og hvilke typer medier som finnes. Det har også vokst frem ulike «alternative» medier og profesjonaliserte blogger, som ikke nødvendigvis følger pressens etiske regelverk, men som likevel kan hevdes å være en del av sekkebetegnelsen «pressen». Slike aktører kan følgelig også hevde å ha interesse av å kjenne til valgresultater på samme vilkår som tradisjonelle medier. Departementet vil understreke at ansatte i mediene også er velgere, og dersom mange medier får tilgang, vil det innebære at mange velgere får kunnskap om faktiske valgresultater mens valget enda pågår, selv om resultatene ikke er tilgjengelig for den øvrige allmennheten.

Departementet har gått grundig gjennom innspillene som er løftet frem i høringen, og mener at det er grunnleggende viktig i et demokrati som det norske at politiske hendelser, og i særlig grad valg, dekkes av frie og uavhengige medier. Valg har stor allmenn interesse, og det er en forventning blant seere og lesere om at mediene raskt skal kunne opplyse om valgresultatet når dette er klart. Det er derfor viktig at valgmyndighetene legger til rette for at mediene på en enkel og effektiv måte kan rapportere om valgresultatene. At mediene er i stand til å rapportere valgresultatet på en god måte, er viktig for at velgerne skal kunne ha tillit til både valggjennomføring og valgresultat. Departementet har forståelse for at praksisen som har eksistert, har gitt mediene gode muligheter til å forberede sendinger og dekning av valgresultater.

På den andre siden vil departementet vise til at det ikke er kjent med at det er noen andre land som gir mediene tilgang til valgresultater forholdsvis lenge før valglokalene stenger, som omtalt i punkt 3.5. Dette gjelder også i høykvalitetsdemokratier som de andre nordiske landene, og departementet mener derfor at tilgang til valg-

resultatet før valglokalene stenger ikke reelt sett er *nødvendig* for å dekke valg på en god måte.

Andelen forhåndsstemmer har økt betydelig, og ved de siste valgene har forhåndsstemmene utgjort rundt halvparten av alle avgitte stemmer. Da praksisen ble innført var denne andelen vesentlig lavere. De foreløpige valgresultatene det har blitt gitt tilgang til ved de siste valgene, gir altså mye mer informasjon enn hva tilfellet var tidligere. Departementet mener dette har betydning for vurderingen som skal gjøres, og at denne utviklingen tilsier at et slikt brudd mot prinsippet om hemmelig valg bør begrunnes bedre.

I høringen pekes det på at tidlig tilgang bidrar til å redusere faren for feil i rapporteringen av valgresultater. Departementet vil peke på at det er én offisiell kilde til valgresultater på valgkvelden, valgresultat.no. Direktoratet har også en egen løsning for tilgang til resultater for media. Media får mulighet til å forhåndsteste overføringer av data og det er mulig å bestille særskilte uttrekk og sammenstillinger av grunndata. Denne resultatløsningen gir etter departementets vurdering mediene et godt grunnlag for å dekke valget. Både på valgresultat.no og i overføringen til mediene oppdateres valgresultater fortløpende ettersom kommunene rapporterer inn stemmetall frem til optellingen er avsluttet i alle kommuner. Departementet ser dermed ikke at en avvikling av praksisen med tidligere tilgang til valgresultater for mediene vil medføre økt risiko for feil i rapporteringen.

At det har vært få brudd på sperrefristen for publisering trekkes frem både av mindretallet i utvalget og i høringen. Departementet er enig i at de bruddene som har skjedd fremstår som uoverlagte og ikke tyder på at ordningen har blitt misbrukt. Departementet mener imidlertid at dette i seg selv ikke er god nok grunn til å videreføre den praksisen som har eksistert. Når det har vært tilfeller med publisering så lenge som over én time før sperrefrist, som det vises til i boks 3.1, understreker det at en slik praksis er sårbar både for feil og misbruk, som potensielt kan ha direkte innvirkning på valgresultatet. Med et stort antall som får tilgang til valgresultatet på forhånd vil det alltid være en risiko for slike hendelser, og selv om brudd på sperrefristen er uintenderte handlinger kan konsekvensen likevel være stor.

Både av valglovutvalgets mindretall og i høringen pekes det på at medieansvarsloven kan benyttes for å avgrense tilgang, slik at det kan gis tilgang til medier som faller innenfor medieansvarslovens virkeområde. Departementet har vurdert dette, men mener at en slik avgrensning

ikke vil bidra til noen reduksjon i antallet medier som kan få tilgang. Medieansvarslovens virkeområde er svært bredt, slik at det åpner opp for at en enda større krets av medier kan få tilgang. Det vil også være behov for en skjønnsmessig vurdering av hvilke medier som faller inn under denne avgrensningen, på samme måte som det også med de gjeldende retningslinjene må gjøres skjønnsmessige vurderinger. Departementet mener derfor at medieansvarsloven ikke er egnet som en avgrensning av tidlig tilgang til valgresultater, fordi den ikke bidrar til å løse utfordringen med at tilgangen gis til svært mange, og den sier heller ikke noe om det faktiske behovet for tilgang.

Når staten utformer ordninger som retter seg mot mediene, legges det et likebehandlingsprinsipp til grunn, begrunnet i at staten ikke skal påvirke konkurransen mellom mediene og i et ønske om mediemangfold. Departementet har vurdert om det er andre avgrensninger enn medieansvarsloven som kan være relevante, blant annet om det kan gis tilgang til allmennkringkastere, ettersom disse når svært bredt ut med sin valgdekning gjennom direktesendte tv-sendinger. Det kan også tenkes at behovet for å forberede den typen direktesendinger som allmennkringkasterne har på valgkvelden, er av en annen karakter enn øvrige mediers behov. Departementets vurdering er at det ikke er noen avgrensninger som både ivaretar hensynet til likebehandling og samtidig gir en klar reduksjon i antallet som kan få tilgang. Dersom noen medier får særlige fordeler, for eksempel medier som er eid av eller har allmennkringkasteravtale med staten, innebærer det en forskjellsbehandling som kan svekke tilliten til at valgdekningen er politisk uavhengig.

Departementets vurdering er at det ikke er forsvarlig å opprettholde en ordning som medfører risiko for at valgresultater gjøres kjent mens valget fortsatt pågår. At det er eksempler på brudd på sperrefristen, selv om disse er mindre og uintenderte, viser at slike ordninger er sårbare. At det ikke er noen tilsvarende praksis i noen andre land underbygger at tidligere tilgang ikke er en forutsetning for å kunne formidle valgresultater til befolkningen på en god måte.

Departementet mener at en prinsipiell tilnærming til spørsmålet taler for at ingen medier gis tilgang til valgresultater før valglokalene stenger klokken 21 på valgdagen. Dette sikrer både hensynet til hemmelig valg og likebehandling av mediene. En slik konklusjon vil også være i tråd med valglovutvalgets vurdering av spørsmålet, hvor de peker på at utgangspunktet må være at

valgresultatet skal være hemmelig frem til valglokalene stenger.

De ulike avgrensningene som er vurdert, viser etter departementets vurdering at det ikke er mulig å finne en avgrensning som ivaretar det grunnleggende hensynet til at valgresultatet skal være hemmelig, og som samtidig kan gi medier anledning til å benytte informasjon om faktiske valgresultater i sine forberedelser av valgdekningen.

Med unntak av alternativet som avgrenser tilgang til kun allmennkringkastere, favner andre alternativer svært bredt, det vil si at de åpner for at potensielt svært mange medier gis tilgang til valgresultater. For eksempel vil også en avgrensning som tar utgangspunkt i medieansvarsloven

Boks 3.2 Valgdirektoratets retningslinjer for tilgang til valgresultater før klokken 21

Valgdirektoratet har fastsatt retningslinjer om hvem som skal kunne få tilgang til valgresultatene før klokken 21. Etter gjeldende retningslinjer kan det inngås avtale med riksdekkende nyhetsmedier eller nyhetsmediekonsern, som benytter valgdata knyttet til valggjennomføring og ikke til andre kommersielle formål. Mediene som inngår avtale med Valgdirektoratet, har fått tilgang til valgresultatdata fra og med klokken 19.30 på valgdagen.

I forbindelse med kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2023 ble det inngått avtaler mellom Valgdirektoratet og følgende medier og mediekonsern:

- Amedia
- Vårt Land
- Dagens Næringsliv
- NTB
- VG
- TV 2
- Adresseavisen
- Dagbladet
- NRK
- Bergens Tidende
- Altinget
- Aftenposten
- Polaris Media
- Avvir
- Mentor medier
- Radio Meløy

kreve at det fortsatt utøves skjønn for å vurdere om enkeltmedier faller innenfor ordningen eller ikke. Etter departementets vurdering vil det dermed fortsatt være potensielt svært mange som har tilgang til å se valgresultater før valglokalene stenger. Det vil, som også valglovutvalget omtaler, være i strid med prinsippet om at valgresultater skal være hemmelig så lenge valget pågår.

Departementet foreslår derfor at det tas inn et forbud i valgloven mot å gi ut informasjon om valgresultater før klokken 21 på valgdagen. Forbudet vil innebære en avvikling av den praksisen som har eksistert, og vil omfatte både nasjonale valgmyndigheters og kommuners mulighet til å gi ut informasjon om resultater før klokken 21 på valgdagen. Etter departementets vurdering er det den eneste løsningen som både ivaretar prinsippet om hemmelig valg og sikrer at alle medier kan dekke valget på like vilkår.

Departementet vil understreke at selv om det foreslås at det ikke skal gis tilgang til faktiske valgresultater før valglokalene stenger, skal Valgdirektoratet fortsatt tilby tjenester som gir mediene gode muligheter til å rapportere om valgresultatene fortløpende fra klokken 21. Mediene vil fortsatt ha tilgang til grunnlagsdata som inneholder geografi og informasjon om kandidater, og mulighet til å forhåndsteste overføringer av data før klokken 21 på valgdagen.

Boks 3.3 Medieansvarslovens virkeområde

Medieansvarsloven § 2 definerer lovens virkeområde til å være «medier som driver regelmessig journalistisk produksjon og publisering av nyheter, aktualitetsstoff, samfunnsdebatt eller annet innhold av allmenn interesse.» Etter andre ledd gjelder ikke loven for medier som har markedsføring som hovedformål. Etter § 4 plikter medier som er omfattet av loven å utpeke en redaktør for mediet.

I Prop. 31 L (2019–2020) *Lov om redaksjonell uavhengighet og ansvar i redaktørstyrte journalistiske medier (medieansvarsloven)* fremgår det at loven omfatter også «medier som er rettet inn mot et bestemt tema eller en bestemt bransje», altså nisjemedier. Også fagpressen vil som utgangspunkt være omfattet av loven, men ikke foreningsmedier rettet mot en mer eller mindre lukket sfære. Ukepresse med en større andel underholdningspreget stoff vil kunne være omfattet. Medieansvarsloven omfatter ikke nyhetsbyråer, produksjonsselskaper og innholdsleverandører.

4 Offentliggjøring av valgdagsmålinger

4.1 Bakgrunn

Valgloven har siden 1995 hatt et forbud mot offentliggjøring av prognoser som er laget på grunnlag av undersøkelser foretatt den dag eller de dager valget foregår, før valglokalene stenger klokken 21 på valgdagen mandag. Denne typen prognoser kalles også «valgdagsmålinger». Forbudet har blitt begrunnet med et formål om å hindre utilbørlig påvirkning av velgerne mens valget fortsatt pågår og å sikre en rolig og verdig gjennomføring av valget, jf. Ot.prp. nr. 30 (1994–95).

4.2 Valglovutvalgets vurdering

Valglovutvalget foreslo å videreføre forbudet mot å offentliggjøre valgdagsmålinger før klokken 21 på valgdagen. Utvalget gir ikke noen nærmere begrunnelse for forslaget, og gjør heller ikke rede for hvilke vurderinger som ligger til grunn for forslaget om å videreføre forbudet.

4.3 Høringen

Tre av høringsinstansene, *Norsk Redaktørforening*, *NRK* og *TV 2*, tar opp at utvalget i forslag til lovtekst har foreslått å videreføre forbud mot å offentliggjøre prognoser eller «valgdagsmålinger» som er laget på grunnlag av undersøkelser som er foretatt på valgdagen eller dagen i forveien, før klokken 21 på valgdagen. Disse høringsinstansene savner en mer prinsipiell vurdering av bakgrunnen for å opprettholde forbudet mot å offentliggjøre valgdagsmålinger før klokken 21 på valgdagen, både på bakgrunn av dagens informasjonssamfunn og holdt opp mot ytrings- og informasjonsfriheten. Etter *Norsk Redaktørforenings* oppfatning handler dette om statlig sensur, i det staten *forbyr* publisering av lovlig innsamlet informasjon av stor allmenn interesse. Om statlig sensur uttaler *TV 2*:

(...) Å «høste inn» inn slik informasjon eller sette opp en tjeneste hvor man automatisk

offentliggjør hva man selv og andre som ønsker å opplyse hva man har stemt er også en lovlig virksomhet. Publiseringsforbudet har således et element av sensur.

Norsk Redaktørforening og *TV 2* minner om prinsippet fra offentleglova som gir anvisning på at det normalt skal vurderes meroffentlighet/merinnsyn når det er mulighet til å gjøre unntak fra hovedprinsippet om innsyn, og at en videreføring av eller en utvidelse av tilgang til informasjon om valgene, vil være i tråd med innsynsreguleringen i Grunnloven § 100. De er videre av den oppfatning at det er vanskelig å se den prinsipielle forskjellen på det å bli påvirket av en valgprognose på valgdagen og det å bli påvirket dagen *før* valget. *Norsk Redaktørforening* ber dessuten departementet om å sørge for en grundig vurdering av spørsmålet om lovligheten og hensiktsmessigheten i forbudet mot offentliggjøring av prognoser basert på valgdagsmålinger.

Om lag 20 høringsinstanser ga generell støtte til utvalgets forslag, men omtalte ikke dette forslaget særskilt.

4.4 Gjeldende rett

Valgloven 2023 inneholder ikke noen bestemmelse som regulerer offentliggjøring av valgdagsmålinger. I Prop. 45 L (2022–2023) skriver departementet at det er behov for å vurdere bestemmelsene om tidlig tilgang til valgresultater for mediene og regulering av valgdagsmålinger i sammenheng, og at det på grunn av behov for nærmere utredninger ikke ble fremmet forslag om bestemmelser. Departementet skriver videre at det vil legge frem et forslag til regulering tidsnok til at en bestemmelse kan få virkning ved stortingsvalget i 2025.

I valgloven 2002 § 9-9 var det et forbud mot å offentliggjøre prognoser laget på grunnlag av undersøkelser foretatt på den dag eller de dager valget foregår, det vil si valgdagsmålinger, før tidligst klokken 21 på valgdagen mandag, som tilsvarer tidspunktet valglokalene senest skal stenge.

Forbudet mot å offentliggjøre valgdagsmålinger har vært begrunnet i at velgerne skal kunne stemme mest mulig upåvirket av eventuelle valgdagsmålinger. Forbudet har kun omfattet offentliggjøring av meningsmålinger som er tatt opp selve valgdagen eller dagen før, slik at det altså har vært lovlig å publisere meningsmålinger som er tatt opp tidligere enn dette, eksempelvis i forhåndsstemmeperioden.

4.5 Departementets vurdering

Departementet vil først gjøre oppmerksom på at Europarådet har utarbeidet en rekommendasjon med retningslinjer for å dekke valg i media (Recommendation CM/Rec(2007)15). I disse retningslinjene står det at medlemsstatene kan vurdere å forby media å rapportere valgdagsmålinger før alle valglokaler i landet er stengt. Internasjo-

nalt er det også flere land som på ulikt vis regulerer både valgdagsmålinger og ordinære meningsmålinger i en kortere eller lengre periode frem mot og på valgdagen, slik det fremkommer i boks 3.1.

Ved norske valg er det en lang forhåndsstemmeperiode, og en stadig økende andel velgere har ved de siste valgene stemt før valgdagen. Samtidig gjennomføres og publiseres det svært mange politiske meningsmålinger gjennom hele forhåndsstemmeperioden, både fra nasjonale og lokale medier.

Valgdagsmålinger skiller seg fra meningsmålinger tatt opp tidligere i stemmeperioden ved at de er basert på undersøkelser som er gjort på valgdagen, eller dagen i forkant. På dette tidspunktet vil mange velgere allerede ha stemt, enten på forhånd eller på valgdagen, og kan derfor svare på hva de faktisk *har* stemt, ikke bare hva de har til intensjon å stemme. Slike målinger

Boks 4.1 Regulering av valgdagsmålinger i andre land

Flere land har reguleringer av offentliggjøring av valgdagsmålinger, og i noen tilfeller også av vanlige meningsmålinger, i en periode før valget avsluttes. Listen under inneholder eksempler på europeiske land som har regulert offentliggjøring av valgdagsmålinger.

- Storbritannia: Det skal ikke publiseres resultater fra meningsmålinger på valgdagen, før valglokalene stenger.
- Tyskland: Offentliggjøring av resultater fra undersøkelser gjennomført blant velgere etter at de har stemt er ikke tillatt før valglokalene stenger.
- Frankrike: Ingen meningsmålinger skal offentliggjøres dagen før eller på selve valgdagen.
- Italia: Det er forbudt å offentliggjøre eller på annen måte formidle resultater fra meningsmålinger de siste 15 dagene frem til valgdagen, også hvis undersøkelsene er gjennomført i perioden før dette.
- Spania: Det er forbudt å offentliggjøre meningsmålinger de siste fem dagene frem til valgdagen. Målinger kan offentliggjøres så snart valglokalene har stengt på valgdagen.
- Hellas: Offentliggjøring av meningsmålinger er forbudt dagen før valget og frem til klokken 19 på valgdagen.

- Portugal: Det er forbudt å offentliggjøre resultater fra meningsmålinger eller undersøkelser fra slutten av valgkampperioden (ved midnatt to dager før valgdagen) og frem til alle valglokaler er stengt.
- Romania: Det er forbudt å publisere valgdagsmålinger før valglokalene stenger på valgdagen.
- Luxembourg: Det er forbudt å offentliggjøre, distribuere eller kommentere meningsmålinger de fem siste dagene frem til valgdagen.

Sverige, Danmark og Finland regulerer ikke offentliggjøring av valgdagsmålinger i lov. I Sverige har det kommet kritikk på at medier har offentliggjort resultater fra valgdagsmålinger før valglokalene stenger. I Danmark har bransjeorganisasjonen Danske Medier sammen med Danmarks Radio (DR) og dansk TV 2 vedtatt egne retningslinjer om god skikk for medienes bruk og offentliggjøring av valgdagsmålinger. I Finland er det ikke noen praksis for valgdagsmålinger, selv om det ikke er forbudt ved lov. Vanlige meningsmålinger publiseres i forhåndsstemmeperioden, men ikke på selve valgdagen.

Kilder: Office of Communications (Ofcom, Storbritannia), European Parliamentary Research Service, Valmyndigheten (Sverige), Danske Medier, Rättsregistercentralen (Finland).

må derfor antas, gitt at de ellers holder høy kvalitet, å kunne være mer treffsikre enn vanlige meningsmålinger på hvordan det endelige resultatet blir.

Departementet mener velgerne ikke bør forstyrres av hverken foreløpige resultater eller valgdagsmålinger på valgdagen(e). Stemmegivningen på valgdagen bør skje i verdige og rolige former, uten at velgerne utsettes for forstyrrelser som kan bidra til å påvirke velgerne slik at de benytter stemmeretten sin på en annen måte enn de ellers ville gjort. Valgdagsmålinger som publiseres mens valget fortsatt pågår, kan bidra til å påvirke valget på ulike måter. Dersom en slik måling viser en klar tendens, kan velgerne oppfatte valget som avgjort og med det la være å stemme. Hvis en valgdagsmåling derimot viser et tett løp, kan det virke mobiliserende på velgerne, men også bidra til at velgere stemmer på en annen måte enn de hadde planlagt.

Valgdagen har tradisjonelt hatt – og har fortsatt – en spesiell status. Dette har også blitt reflektert i annet lovverk, og kommer for eksempel til syne i at valgdagen ved stortingsvalg er offisiell flaggdag, jf. flaggforskriften § 4. Selv om mange velgere forhåndsstemmer er det fortsatt på valgdagen at flest velgere stemmer på samme dag.

På grunnlag av dette foreslår departementet at det tas inn et forbud i valgloven mot å offentliggjøre prognoser som er laget på grunnlag av undersøkelser på valgdagen eller dagen i forveien, før klokken 21 på valgdagen. Det foreslåtte forbudet er tilsvarende det som har vært gjeldende også ved tidligere valg. Som omtalt er det også praksis i flere land for å regulere valgdagsmålinger, og som det fremgår av boks 3.1 er det foreslåtte forbudet mindre inngripende enn hva som er tilfelle i flere andre land.

5 Overtredelsesgebyr

5.1 Gjeldende rett

Valgloven 2023 § 21-9 inneholder regler om overtredelsesgebyr ved brudd på §§ 18-5 eller 21-8 om offentliggjøring av valgresultater. Siden Stortinget ikke har tatt stilling til om mediene fortsatt skal kunne få tilgang til valgresultater før klokken 21 om forbudet mot publisering av valgdagsmålinger på valgdagen skulle videreføres, er reglene om overtredelsesgebyr i valgloven 2023 utelukkende knyttet til *offentliggjøring av valgresultater*. Ved brudd på dette kan Medietilsynet ilegge overtredelsesgebyr til foretak eller enkeltpersoner.

I valgloven 2002 er reglene for brudd på offentliggjøring av valgresultat og offentliggjøring av prognoser som er laget på grunnlag av undersøkelser foretatt den dag eller de dager valget foregår, likestilt.

Valgloven 2023 § 21-10 regulerer klageadgang på vedtak om overtredelsesgebyr. En klage på vedtak om overtredelsesgebyr etter § 21-9, kan påklages til en uavhengig klagenemnd oppnevnt av Kongen. Medietilsynet og klagenemnda kan ikke instrueres av Kongen, hverken ved generelle instruksjoner om håndhevingen av kompetansen eller i enkelttilfeller. Kongen kan heller ikke omgjøre vedtak truffet av disse organene. Klagenemnda kan ikke omgjøre Medietilsynets vedtak etter eget tiltak.

5.2 Valglovutvalgets vurdering

Valglovutvalget foreslo å videreføre adgangen til at Medietilsynet kan pålegge overtredelsesgebyr ved brudd på reglene om offentliggjøring. Dette både for offentliggjøring og utlevering av valgresultater og for valgdagsmålinger.

Utvalget foreslo at også privatpersoner skal kunne ilegges overtredelsesgebyr. Dette under henvisning til at det vil kunne forekomme at privatpersoner utfører den typen valgdagsmålinger og meningsmålinger som forbudet i valgloven er ment å gjelde for. Dersom en ansatt i et foretak overtrer forbudet i sitt arbeid for foretaket, skal

foretaket ilegges et eventuelt overtredelsesgebyr, ikke den enkelte ansatte.

Når det gjelder hvem som skal behandle klager på Medietilsynets vedtak om å ilegge overtredelsesgebyr, mener Valglovutvalget at det er unødvendig å ha en egen klagenemnd på dette området. Utvalget foreslo derfor at Klagenemnda for mediasaker skal behandle klager på Medietilsynets vedtak om å ilegge overtredelsesgebyr etter valgloven.

5.3 Høringsinstansenes syn

Valglovutvalgets utredning NOU 2020: 6 *Frie og hemmelige valg – ny valglov* var på høring høsten 2020. Tre høringsinstanser har uttalt seg om utvalgets forslag om overtredelsesgebyr ved brudd på valglovens regler om offentliggjøring av valgresultater og prognoser. I tillegg gir om lag 20 høringsinstanser generell støtte til utvalgets forslag, men omtaler ikke dette temaet særskilt.

Valgdirektoratet støtter forslaget om å utvide virkeområdet for bestemmelsen som i dag er avgrenset til foretak, til også å gjelde privatpersoner.

Advokatforeningen har følgende kommentar til utvalgets forslag om at Klagenemnda for mediasaker skal behandle klager på Medietilsynets vedtak om å ilegge overtredelsesgebyr etter valgloven:

Det fremgår av forslaget at gebyr ilagt av Medietilsynet kan påklages til Klagenemnda for mediasaker, se forslaget § 19-12(5). Advokatforeningen legger til grunn at klagevedtaket kan bringes inn for rettslig prøving, men det kunne være på sin plass med en henvisning til kringkastingsloven § 2-14 annet ledd hvor dette er regulert.

Medietilsynet mener at Klagenemnda for mediasaker med fordel kan være klageorgan for vedtak Medietilsynet gjør etter valgloven, forutsatt at nemnda har nødvendige ressurser til å behandle saker på en god måte og innen rimelig tid.

5.4 Departementets vurdering

Departementet mener at det er nødvendig å ha mulighet til å pålegge overtredelsesgebyr ved brudd på reglene om offentliggjøring av valgresultater og valgdagsmålinger på valgdagen.

Selv om det foreslås å avvikle praksisen med at mediene får tilgang til valgresultatene før klokken 21, kan det tenkes at medier eller andre på andre måter får kjennskap til valgresultatet eller at forbudet om offentliggjøring av valgdagsmålinger brytes. Et overtredelsesgebyr vil gjøre det mulig å sanksjonere utlevering av og offentliggjøring av valgresultat før klokken 21.

På samme måte mener departementet at det er nødvendig å også kunne pålegge overtredelsesgebyr dersom det publiseres valgdagsmålinger på valgdagen. Å ha forbud mot dette uten å ha mulighet til å sanksjonere brudd, vil være lite heldig.

Departementet mener at det er hensiktsmessig at Medietilsynet kan pålegge overtredelsesgebyr, og foreslår å videreføre dette.

Når det gjelder klager på Medietilsynets vedtak om illeggelse av overtredelsesgebyr, mener departementet at slike klager fremdeles bør behandles av et uavhengig klageorgan. Som varslet i Prop. 45 L (2022–2023) er departementet imidlertid enig med valglovutvalget i at det trolig ikke er behov for en *egen klagenemnd* på dette området. Når det nå foreslås å fjerne tilgangen media har hatt til valgresultatet før valglokalene stenger, vil omfanget både av brudd, overtredelsesgebyr og klager trolig bli enda mindre enn ved tidligere valg. Departementet vil ikke foreslå endringer knyttet til behandling av klager på overtredelsesgebyr nå, men vil følge med situasjonen og utrede en mulig endring nærmere, før det eventuelt foreslås å endre reglene om hvem som skal behandle klager.

6 Andre lovendringer

6.1 Samtykke fra kandidat ved suppleringsav listeforslag

I departementets forslag til ny valglov var det foreslått at kandidater som stiller til valg, skulle legge ved et samtykke på at de ønsket å stille til valg. Stortinget ønsket imidlertid mer utredning av hvordan innhenting og organisering av et slikt samtykke kunne foregå i praksis, før det ble innført krav om samtykke. I tråd med dette ble det gjort enkelte endringer i kapittel 5 om listeforslag, jf. Innst. 431 L (2022–2023). Det ble imidlertid ikke gjort endring i § 5-11, som regulerer endringer av listeforslag etter innleveringsfristen.

Som følge av at en kandidat må strykes fra listeforslaget, kan listen suppleres med et nytt navn. I valgforskriften 2003 § 15 er det et krav om at slike kandidater må levere samtykke om at de ønsker å stille til valg. Hensikten med bestemmelsen er å gjøre det mulig å få godkjent listeforslagene innen fristen. Det vil ta tid dersom valgmyndighetene må gjennom en ny runde med å informere kandidatene og opplyse om mulighet til fritak. Det vil også være en risiko for at også den nye kandidaten ønsker fritak.

I departementets lovforslag var det ikke tatt inn et særskilt krav om samtykke når det skal settes inn et nytt navn på listeforslaget. Bakgrunnen for dette var at det i forslaget § 5-5 bokstav c var tatt inn et generelt krav om at alle listeforslag skulle inneholde kandidatens samtykke til å stå på listeforslaget. Dette kravet gjaldt dermed også når det skulle settes inn et nytt navn på listeforslaget etter innleveringsfristen. Da det generelle kravet til samtykke i departementets forslag i § 5-5 bokstav c ble fjernet, fikk det etter departementets vurdering den utilsiktede virkning at det heller ikke vil gjelde et krav om samtykke ved suppleringsav listeforslag etter § 5-11. Det er

ingenting i Innst. 431 L (2022–2023) som tyder på at dette er en ønsket endring fra Stortingets side. Departementet ser at bestemmelsen slik den står nå, vil kunne føre til store forsinkelser og problemer i behandlingen av listeforslag.

Departementet mener at det i lys av at § 5-5 bokstav c ble tatt ut, er nødvendig å endre § 5-11, slik at når listeforslag skal suppleres med kandidatnavn etter at fristen for listeforslag har gått ut, må det legges ved en erklæring om at kandidaten er villig til å stå som kandidat på listen.

6.2 Hjemmel til å fastsette forskrift ved omvalg etter kapittel 18

Kapittel 18 i valgloven gjelder forlenget eller utsatt valgting, eller omvalg ved ekstraordinære hendelser. Disse nye bestemmelsene er tatt inn etter at det ble tatt inn en beredskapshjemmel i Grunnloven i 2022. § 18-3 slår fast at omvalg som vedtas gjennomført etter kapittel 18, det vil si på grunn av ekstraordinære hendelser, skal gjennomføres etter samme regler som ordinære omvalg, jf. reglene i kapittel 17. Ved en inkurie er det ikke tatt inn en henvisning til § 17-4, som gir departementet adgang til å gi forskrift om gjennomføring av omvalget. § 17-4 gir adgang til å fastsette forskrift om unntak fra lovens bestemmelser om frister og om adgangen til å forhåndsstemme, hvis det er nødvendig av hensyn til den praktiske gjennomføringen av omvalget. De samme hensynene som gjelder ved omvalg etter kapittel 17, gjelder også ved omvalg etter kapittel 18, og også her vil det være nødvendig å ha adgang til å fastsette noen særskilte unntak i forskrift.

Departementet foreslår derfor at det tas inn en henvisning til § 17-4 i § 18-3.

7 Redegjørelse for status i oppfølging av ny valglov

7.1 Anmodningsvedtak nr. 780 (2022–2023)

I forbindelse med behandlingen av Prop. 45 L (2022–2023) *Lov om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven)*, fattet Stortinget et anmodningsvedtak knyttet til hvordan stemmer blir talt opp, jf. Innst. 431 L (2022–2023).

Anmodningsvedtak nr. 780 (2022–2023) lyder:

Stortinget ber regjeringen sørge for at forhåndsstemmer og stemmer avgitt i en annen valgkrets enn der velger er manntallsført ved valgoppgjøret, fordeles på den krets der velgeren er manntallsført.

I Innst. 431 L (2022–2023) peker kontroll- og konstitusjonskomiteen på at valgresultater bør sorteres etter hvilken stemmekrets velgerne er manntallsført i. Slik stemmingen er organisert i dag gjøres ikke dette. Siden det ble åpnet for bruk av elektronisk avkryssing i manntallet på valgdagen i 2016 har stemmer fra alle som avgir stemme i en stemmekrets blitt lagt rett i urna, uavhengig av om velgeren er manntallsført der eller ikke. Tidligere ble slike stemmer, såkalte «fremmede stemmer», avlagt i konvolutt og prøvet særskilt i etterkant. Forhåndsstemmer fra velgere i egen kommune har blitt lagt rett i urna siden 2013.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen mener at det er av stor betydning med et økende antall forhåndsstemmer at disse fordeles på den stemmekrets velgerne er manntallsført i. Komiteen mener Stortinget bør rette opp en utilsiktet virkning av tidligere lovendring om å fjerne konvolutter ved forhåndsstemmer, og ber valgmyndighetene finne egnede måter å gjennomføre dette på.

Forslaget vil kreve en større endring i valgloven og valgforskriften. Det må derfor gjøres en utredning for å vurdere hvordan anmodningsvedtaket kan følges opp. Forslaget vil også innebære en større omlegging av kommunenes rutiner. Det vil ikke være mulig å få på plass en slik lovendring tidsnok til at det kan få virkning ved stortingsvalget i 2025.

Departementet vil utrede hvordan Stortingets anmodning best kan følges opp, og tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med forslag til oppfølging før kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2027.

7.2 Forsøk med to kryss i manntallet ved kommunestyre- og fylkestingsvalg

I Prop. 45 L (2022–2023) *Lov om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven)* varsler departementet et forsøk med to kryss i manntallet ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2027 i én fylkeskommune. Hensikten med et slikt forsøk er å gi erfaringer som kan gi et godt beslutningsgrunnlag for å vurdere permanent innføring i hele landet før kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2031.

Departementet viser til anmodningsvedtak nr. 780 (2022–2023) om kretsvisе resultater. Dette anmodningsvedtaket vil ha store konsekvenser for hvordan kommunen tar imot stemmer, og dermed også for hvordan en ordning med to kryss i manntallet kan organiseres. Departementet vil derfor utsette arbeidet med forsøket til det er avklart hvordan anmodningsvedtak 780 (2022–2023) skal følges opp.

7.3 Samtykke fra listekandidater

I Prop. 45 L (2022–2023) *Lov om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven)* foreslo departementet at forslagsstillerne skal legge ved samtykke fra kandidatene om at de vil være kandidat på listeforslaget.

I Innst. 431 L (2022–2023) kommenterer flertallet i komiteen dette forslaget slik:

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, merker seg at det i §5-5 bokstav c foreslås innført et krav om at forslagsstillerne skal legge ved samtykke fra

kandidatene om at de vil være kandidat på listeforslaget. Flertallet har forståelse for ønsket om å ansvarliggjøre de som fremmer listeforslag, men vil samtidig peke på at uten tilrettelagte systemer vil et omfattende arbeid med å samle samtykkebekreftelsene kunne være en begrensende faktor for enkelte som ønsker å stille liste. Det er ikke ønskelig. Flertallet viser videre til at det vil være en betydelig mengde samtykker som skal behandles både av partier/listeforslag og av valgmyndighetene. Det er ikke tydeliggjort i hvilken form slike samtykker kan skaffes til veie og leveres inn. Flertallet mener det fortsatt er mye uklart rundt et slikt krav, og at det derfor ikke er riktig å innføre endringen nå.

Flertallet i komiteen ber regjeringen følge opp dette gjennom å få etablert en praktisk og lett til-

gjengelig løsning som kan fungere godt både for partiene/listene, for kandidatene og for valgmyndighetene, og komme tilbake til Stortinget med forslag til endring i valgloven når dette er på plass. Etter at fristen for listeforslag er passert, bør det etableres en rimelig frist for å få på plass samtykke fra kandidatene.

Departementet vil se på hvordan en praktisk og lett tilgjengelig løsning for slikt samtykke kan organiseres. Av hensyn til arbeidet med ny valgforskrift og oppfølging av anmodningsvedtak nr. 780 (2022–2023), har imidlertid dette arbeidet blitt forsinket. Departementet tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med denne saken slik at et eventuelt krav om samtykke fra listekandidater kan gjelde fra kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2027.

8 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget vil ikke ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser. For Valgdirektoratet vil det være en liten administrativ besparelse å slippe arbeidet knyttet til å inngå avtaler om tidlig tilgang. Samtidig vil direktoratets arbeid med å sikre gode resultattjenester fra klokken 21 videreføres, så alt i alt vil besparelsene være begrenset.

Det vil trolig bli mindre arbeid for Medie-tilsynet og den særskilte klagenemnden når prak-

sisen med å gi mediene tilgang til valgresultater før klokken 21 avvikles. Siden denne arbeidsbyrden er liten uansett, vil dette imidlertid ikke ha stor betydning totalt sett. Dersom det på sikt vurderes at det ikke lenger er behov for en egen klagenemnd for vedtak om overtredelse, vil det kunne føre til administrativ forenkling.

9 Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget

Til § 5-11

Andre ledd tredje punktum er nytt og innfører et krav om samtykke fra kandidater som supplerer listen etter innleveringsfristen. Dette viderefører kravet i § 15 i valgforskriften 2003. Nåværende andre ledd tredje punktum blir etter forslaget nytt *fjerde punktum*.

Til § 18-3

Det foreslås tatt inn en ny henvisning i § 18-3 *første punktum* til § 17-4 som gir anledning til å fastsette forskrifter for gjennomføring for omvalg etter §§ 18-1 eller 18-2.

Til § 18-5

Bestemmelsen er endret og slår nå fast at reglene i § 21-8 gjelder tilsvarende når valgtinget forlenges til etter klokken 21 på valgdagen. Dette innebærer at dersom valgtinget forlenges etter klokken 21 på valgdagen, er det ikke bare forbudt å offentliggjøre valgresultater før valgtinget er avsluttet. Det er også i samme tidsrom forbudt å offentliggjøre prognoser laget på grunnlag av undersøkelser på valgdagen eller dagen i forveien. Det vil heller ikke være adgang til å gi mediene tilgang til foreløpige resultater i denne perioden. Forbudet mot offentliggjøring og utlevering av informasjon gjelder inntil det forlengede

valgtinget er avsluttet. Når det gjelder prognoser på grunnlag av undersøkelser på valgdagen eller dagen i forveien, skal ordlyden «valgdagen eller dagen i forveien», jf. § 21-8, etter § 18-5 forstås som hele perioden fra dagen før den offisielle valgdagen og frem til det forlengede valgtinget er avsluttet.

Til § 21-8

Bokstav a er delvis ny, og endringen regulerer adgangen til å *gi ut* informasjon om reelle stemmetall og valgresultater. Her slås det fast at det ikke er tillatt å gi ut informasjon om valgresultater før klokken 21. Forbudet gjelder for det første for utlevering til medier som ved tidligere valg har inngått spesialavtale med valgmyndighetene. Endringen innebærer for det andre et forbud mot å gi ut informasjon om valgresultatet for kommuner. Dette gjelder uavhengig av om kommunen avslutter sin stemmegivning før klokken 21. Bestemmelsen viderefører forbudet om at valgresultater ikke kan offentliggjøres før klokken 21 på valgdagen.

Bokstav b er ny og tilsvarende forbudet i valgloven 2002. Forbudet er avgrenset til offentliggjøring av prognoser som er basert på valgdagsmålinger eller andre typer undersøkelser gjennomført på valgtinget, det vil si valgdagen og søndagen før valgdagen.

Kommunal- og distriktsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i valgloven (offentliggjøring av valgresultater og valgdagsmålinger på valgdagen).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i valgloven (offentliggjøring av valgresultater og valgdagsmålinger på valgdagen) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i valgloven (offentliggjøring av valgresultater og valgdagsmålinger på valgdagen)

I

I lov 16. juni 2023 nr. 62 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre gjøres følgende endringer:

§ 5-11 andre ledd tredje punktum skal lyde:
Den tillitsvalgte skal legge ved en erklæring fra den nye kandidaten om at han eller hun er villig til å stå som kandidat på listen.

Nåværende § 5-11 andre ledd tredje punktum blir nytt fjerde punktum.

§ 18-3 første punktum skal lyde:
Ved omvalg etter §§ 18-1 eller 18-2 gjelder § 17-1 tredje og fjerde ledd og § 17-4 tilsvarende.

§ 18-5 skal lyde:
§ 18-5 *Offentliggjøring av valgresultater ved forlenget valgting*

Hvis valgtinget forlenges til etter klokken 21 på valgdagen, gjelder § 21-8 tilsvarende.

§ 21-8 skal lyde:

§ 21-8 *Offentliggjøring av valgresultater og prognoser på valgdagen*

- Før klokken 21 på valgdagen er det ikke tillatt å
- a. gi ut informasjon om eller offentliggjøre valgresultater
 - b. offentliggjøre prognoser laget på grunnlag av undersøkelser på valgdagen eller dagen i forveien.

II

Loven begynner å gjelde straks.



